

СЕКЦІЯ 2. ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ТА ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-578-8-10>

ЕКОНОМІКА ВИЗНАННЯ ЯК АКсіОЛОГіЧНИЙ ФЕНОМЕН: ЗМІСТ, СУТНІСТЬ, ФУНКЦІЇ

Глушко Т. П.

*доктор філософських наук, професор,
професор кафедри філософії*

*Український державний університет імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

В межах парадигми визнання (recognition paradigm), яка сьогодні активно розгортається в соціокультурному, політичному та економічному контекстах, сформувався такий дослідницький напрям як «економіка визнання». Змістовно ця концепція переносить гегелівську категорію визнання (Anerkennung) в економічну площину, де традиційно завжди домінували категорії прибутку та корисності. Відповідно, економіка визнання являє собою одну з парадигм аксіологізації та етизації економіки в сучасній морально-практичній філософії та соціальній теорії й спирається на гегелівську ідею, згідно з якою самосвідомість людини, групи або суспільства залежить від досвіду їх соціального визнання.

Тобто економіка визнання, як смисловий конструкт згенерований на межі соціальної філософії, етики та економічної теорії, репрезентує ідею економічної системи, в основу якої покладено не лише ринкові механізми, а й цінність людської гідності. Така економічна система прагне інтегрувати моральний вимір у структуру суспільно-господарських відносин, доводячи, що взаємне визнання гідності суб'єктів економічної дії є важливим розвитковим ресурсом, а отже й важливою метою соціально-економічного поступу.

Дана парадигма доводить, що відчуття визнання або альтернативного йому невизнання чи приниження мають прямі наслідки для продуктивності, інновацій та соціальної стабільності. Тому, в межах економіки визнання, соціальний та символічний капітал прийнято вважати важливими економічними ресурсами, не менш значимими, ніж капітал фінансовий. Зокрема варто окремо відзначити, що сучасний

аргентинський дослідник К. Ховел опублікував окрему працю, присвячену економіці визнання, звертаючись не тільки до спадщини Г. Гегеля, а й до доробку його італійського сучасника, філософа-персоналіста А. Росміні. Останній, з точки зору дослідника, запропонував альтернативне гегелівському підґрунтя для парадигми визнання й створив можливість для того, щоб «уявити альтернативу, яка замінить утилітарні постулати на парадигму визнання, засновану на ідеї людської особистості» [1, р. 11].

Визнання особистої або колективної ідентичності, в межах аналізованої парадигми, постає як одна з умов справедливого суспільства, де «всі суб'єкти могли б знайти визнання як автономні, але й індивідуалізовані, як рівноправні, але унікальні особистості» [2, р. 51]. При цьому йдеться про визнання не лише на культурному рівні, а й на рівні реалізації здібностей та талантів, правової рівності, рівного доступу до робочих місць тощо, адже кожен член демократичного суспільства повинен мати можливість бути визнаним за свої індивідуальні досягнення. У такий спосіб, економіка визнання спирається на концепцію справедливості, в межах якої не тільки розподіл матеріальних ресурсів, а й принцип взаємного визнання стає етичним ядром будь-якої соціальної взаємодії.

Таким чином, економічні виміри справедливості, в межах аналізованої парадигми, розгортаються не лише у сфері перерозподілу ресурсів, а й у вимірі перерозподілу символічного визнання, як то повага до соціальних ролей, культурних ідентичностей та різних форм праці. Відповідно, моральна рівність та гідність мають бути не наслідком фінансового багатства, а основою будь-якої легітимної економічної системи. Економічна ж стабільність можлива лише в умовах, коли визнано права, гідність та внесок усіх учасників економічної взаємодії, тобто працівників, споживачів та підприємців. В межах такого підходу, матеріальні блага мають сенс тільки як носії певних цінностей як то свобода, взаємність та розвиток. У такий спосіб, суспільства розвиваються і прогресують не лише завдяки досягненням матеріально-технологічного сектору, а й через розширення сфер визнання у галузі громадянських прав та соціальної справедливості в цілому.

Відповідно, сутність економіки визнання полягає в переосмисленні ціннісних вимірів економічного буття. Так, якщо класична економіка вважає, що цінність створюється виключно засобами виробничих процесів, то економіка визнання стверджує, що цінність створюється також через відносини визнання між людьми, адже саме вони є передумовою будь-якого економічного обміну. Тому, в межах парадигми визнання, економічна взаємодія більше не може

розглядатися лише як спосіб створення матеріальних благ, а постає й як спосіб формування ціннісних відносин, таких як довіра, повага та солідарність.

Як бачимо, з аксіологічної точки зору, економіка визнання ґрунтується на цінностях, які протистоять суто утилітарній логіці. Зокрема йдеться про те, що людина має невідчужувану цінність та гідність незалежно від її соціального статусу чи рівня економічної продуктивності, а економічні відносини мають відображати рівність визнання, тобто передбачають не лише розподіл багатства, а й розподіл поваги. Важливим критерієм утвердження економіки визнання стає соціальна солідарність як цінність спільності, довіри та взаємоповаги між учасниками економічних відносин. Не менш важливу роль відіграють й автентичність та взаємність, як визнання унікальності особистості кожного суб'єкта економічної дії та формування морально-соціальної взаємності як форми визнання іншого. Тоді економічний прогрес буде вимірюватися не лише зростанням макроекономічних показників, а й зростанням рівня взаємного визнання в суспільстві.

В цілому, аксіологічна структура економіки визнання розгортається, на наш погляд, на трьох основних рівнях. По-перше, на екзистенційному, в межах якого йдеться про визнання людської гідності, як передумови будь-якої економічної діяльності; по-друге, на соціальному, який відображає ідею кантівського категоричного імперативу, адже йдеться про взаємне визнання учасників економічних процесів як партнерів, а не як інструментів; і, по-третє, на інституційному, який передбачає формування громадянських, корпоративних та державних систем, що закріплюють справедливі практики визнання через політику, фінанси, освіту та культуру.

Практично-функціональними наслідками розвитку даної парадигми стають, зокрема, *етика бізнесу*, якій властива повага до працівника як до суб'єкта, а не як до ресурсу; *соціально орієнтована економіка*, яка передбачає формування соціально відповідальних підприємств, які працюють на користь спільноти та суспільства, що, в свою чергу, передбачає й переосмислення праці саме як форми самореалізації та визнання, а не лише як товару та засобу виживання; *економічна політика, яка робить акцент на гідності та участі*, а не лише на прибутках та макроекономічних показниках.

Отже, економічна діяльність, в межах даної парадигми, вже не може бути зведена тільки до обміну товарами або ресурсами, вона також є обміном визнання, довіри та гідності. Сутнісна особливість даного підходу полягає в перетворенні економіки з механізму обміну речами на систему взаємного визнання цінностей та людей, які їх створюють, а тому передбачає поєднання справедливості, гідності та розвитку

в єдину обґрунтовану аксіологічну систему, де багатство вимірюється не лише прибутком, а й якістю людських відносин.

Література

1. Hoevel C. Economy of Recognition. Person, Market and Society in Antonio Rosmini. New York : Springer, 2013. 263 p.
2. Honneth A. Recognition or Redistribution? Changing Perspectives on the Moral Order of Society. Theory, Culture & Society, 2001. Volume 18, Issue 2–3. Pp. 43–55.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-578-8-11>

ЦІНІСНО-ОРІЄНТОВАНА ЄДНІСТЬ ЯК ОСНОВА ГАРМОНІЙНОГО СПІВІСНУВАННЯ В СУСПІЛЬСТВІ

Голубовська О. В.

*асистент кафедри філософії та педагогіки
Львівський національний університет ветеринарної медицини
та біотехнологій імені С. З. Ґжицького
м. Львів, Україна*

У світі, де реальність має кращий вигляд за будь-які фільтри, уявлення, ілюзії привабливість полягає не в зовнішній ідеальності, а у вираженні внутрішньої цілісності. Там цінують індивідуальність, неповторність та щирість.

В європейському моральному мисленні ієрархічні взаємовідносини й органічний взаємозв'язок колективних та індивідуальних цілей втілюється у концепти гідності, честі, обов'язку.

Провідна риса традиційної моралі полягає у тому, що чим старішою є форма життя, що прийшла з далекого минулого, тим більше шансів, що саме вона є правильною, і тому підлягає збереженню. Це цілюще джерело устоїв, які засновані на адаптаційних механізмах і репродуктивному відтворенні поведінкових моделей, завжди зберігається як незмінна складова соціалізації і функціонування в полі морально-етичного напруження. Проте опора тільки на традицію стає недостатньою при активізації тимчасових координат сьогодення і майбутнього у людини як суб'єкта історії, культури, що прагне до свободи, діяльнісної самореалізації, новачій, що не змогло не позначитися на періодичному руйнуванні устоїв, аж до зростання аморалізму.